

Sygn. akt *I ACa 896/17*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lutego 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Mikołaj Tomaszewski

Sędziowie: SA Jan Futro

SO (del) Marcin Garcia Fernandez (spr)

Protokolant: st. sekr. sąd. Izabela Kyc

po rozpoznaniu w dniu 22 lutego 2018 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. K.**

przeciwko **H. P.**

o uznanie umowy za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 23 września 2015 r. sygn. akt XII C 267/15

1. oddała apelację;

2. zasądza od pozwanej na rzecz powódki 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w instancji odwoławczej.

Jan Futro Mikołaj Tomaszewski Marcin Garcia Fernandez

Sygn. akt *I ACa 896/17*

UZASADNIENIE

W pozwie wniesionym z 4 lutego 2015 r. powódka M. K. domagała się uznania za bezskuteczną w stosunku do niej umowy darowizny zawartej 7 grudnia 2012 r. przed notariuszem P. K. w jego kancelarii notarialnej w P. (Rep. A (...)) na mocy której M. P. darował pozwanej H. P. należący do niego lokal mieszkalny o pow. 56,50 m², położony w P. przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy Poznań - Stare Miasto w P. prowadzi księgę wieczystą nr (...), celu zaspokojenia następujących wierzytelności:

- a) w wysokości 92.000 zł z odsetkami umownymi w wysokości 12% rocznie za okres od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, wynikającej z umowy pożyczki zawartej w P. w dniu 1 maja 2012 r. pomiędzy M. K. a M. P.,
- b) w wysokości 23.832,32 zł z odsetkami umownymi w wysokości 12 % w skali rocznej, liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, tytułem skapitalizowanych odsetek za okres od 8 grudnia 2012 r. do 3 lutego 2015 r., wynikających z umowy pożyczki zawartej w P. w dniu 1 maja 2012 r. pomiędzy M. K. a M. P.,
- c) w wysokości 8.207,22 zł z umownymi odsetkami w wysokości 12 % w skali rocznej za okres od dnia 21 grudnia 2012 r. do dnia zapłaty, wynikającej z prawomocnego wyroku wydanego przez Sąd Rejonowy Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie I C 379/13,
- d) w wysokości 1.517,00 zł tytułem kosztów postępowania sądowego wynikającej z prawomocnego wyroku wydanego przez Sąd Rejonowy Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie o sygnaturze akt: I C 379/13.

Nadto powódka wniosła o zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu podała, że pożyczyła M. P. kwotę 100.000 zł. Zobowiązał się on zwrócić ją w miesięcznych ratach po 2.000 zł począwszy od 10 sierpnia 2012 r. do 10 dnia każdego miesiąca wraz z umownymi odsetkami w wysokości 12 % w skali rocznej. Ponieważ nie uiszczył on żadnej raty, złożyła przeciw niemu pozew i uzyskała prawomocny wyrok zasądający na jej rzecz 8.2017,22 zł tytułem rat i odsetek umownych należnych za okres od sierpnia do listopada 2012 r. W związku z tym prowadzi przeciw M. P. egzekucję. W toku postępowania egzekucyjnego okazało się, że dłużnik nie ma majątku, do którego mogłaby być skierowana skuteczna egzekucja i toczą się przeciw niemu jeszcze inne postępowania egzekucyjne. Poza częścią wierzytelności z tytułu pożyczki stwierdzonej wyrokiem, przysługuje jej pozostała część tej wierzytelności. Umową z 7 grudnia 2012 r. dłużnik darował pozwanej, która jest jego matką, należący do niego lokal mieszkalny. Dłużnik stał się niewypłacalny w chwili dokonania darowizny i miał świadomość, iż działa z pokrzywdzeniem wierzycieli.

W odpowiedzi na pozew z dnia 18 marca 2015r. pozwana H. P. wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powódki na swoją rzecz kosztów procesu według norm przepisanych. W uzasadnieniu wskazała, że nie wiedziała o zawarciu przez syna pożyczki z powódką. Brak jest dowodów na to, że jej syn stał się niewypłacalny w chwili dokonania darowizny. Powódka nie podjęła czynności zmierzających do odnalezienia innego jego majątku.

Wyrokiem z dnia 23 września 2015 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu uznał za bezskuteczną umowę darowizny zawartą w dniu 7 grudnia 2012 roku przed Notariuszem P. K. – Kancelaria Notarialna w P. - rep. A nr (...), na mocy której M. P. darował pozwanej H. P. lokal mieszkalny nr (...) położony w P. przy ul. (...), o powierzchni 52,6 m² wraz z przynależną piwnicą o powierzchni 3,9 m², dla którego Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w P. prowadzi księgę wieczystą nr (...) i zasądził od pozwanej na rzecz powódki 11.725 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Podstawą dla tego wyroku były poniższe ustalenia faktyczne.

Na mocy umowy pożyczki z 1 maja 2012 r. powódka pożyczyła M. P. 100.000 zł. Zgodnie z tą umową M. P. zobowiązał się zwrócić pożyczoną kwotę w miesięcznych ratach w wysokości 2.000 zł każda wraz z umownymi odsetkami w wysokości 12 % w skali rocznej. Pierwszą ratę zobowiązał się uiszczyć w dniu 10 sierpnia 2012 r. Kolejne raty miał wpłacać do 10. dnia każdego miesiąca. Na zabezpieczenie spłaty swojego zobowiązania M. P. miał ustanowić hipotekę na nieruchomości położonej przy ul. (...) w P., czego nigdy nie uczynił.

Ponieważ M. P. nie uiszczył żadnej raty tytułem spłaty pożyczki, powódka złożyła przeciwko niemu pozew do Sądu Rejonowego Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu o zapłatę 8.207,22 zł tytułem czterech wymagalnych rat pożyczki (za okres sierpień - listopad 2012 r.) i odsetek umownych za ten okres. Pozew został złożony 21 grudnia 2012 r. Wyrokiem z dnia 10 grudnia 2013 r. (sygn. akt I C 379/13) Sąd Rejonowy Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu zasądził od M. P. na rzecz powódki 8.207,22 zł oraz 1.517,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Wyrok jest

prawomocny. Na podstawie tego wyroku, z wniosku powódki prowadzone jest postępowanie egzekucyjne przeciwko M. P. przed Komornikiem Sądowym przy Sądzie Rejonowym Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu T. O. pod sygn. akt Km (...), a zadłużenie na dzień 9 marca 2015 r. wynosiło 13.738,99 zł. Nadto toczy się przeciwko M. P. kilka innych postępowań egzekucyjnych, w których na dzień 9 marca 2015 r. zadłużenie wynosiło: Km 2411/06 – 1.132,94 zł, Km 495/14 – 304,51 zł, Km 37877/14 – 3.287,22 zł. Skuteczna jest jedynie egzekucja ze świadczeń emerytalno-rentowych dłużnika. W dniu 13 maja 2015 r. Komornik wydał postanowienia o zakończeniu postępowania egzekucyjnego w sprawie KM 495/14 (najmniejszy dług).

Poza wierzytelnością objętą wyrokiem, powódce przysługuje przeciwko M. P. z tytułu zawartej umowy pożyczki wymagalna wierzytelność w wysokości 92.000 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości 12 % w skali rocznej, naliczanymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Przysługuje jej również wierzytelność tytułem skapitalizowanych odsetek umownych naliczanych od dnia 8 grudnia 2012 r. (wymagalności) do dnia 3 lutego 2015 r., które łącznie wynoszą 23.832,32 zł.

Powódka wzywała dłużnika do zapłaty pismami z 27 sierpnia 2012 r. i 28 listopada 2012 r.

Na mocy umowy darowizny zawartej 7 grudnia 2012 r. przed notariuszem P. K. w Kancelarii Notarialnej w P. (Rep. A numer (...)), M. P. darował pozwanej H. P., swojej matce, należący do niego lokal mieszkalny o pow. 56,5 m², położony w P. przy ul (...), dla którego Sąd Rejonowy w Poznaniu prowadzi księgę wieczystą nr (...).

M. P. utrzymuje się z emerytury wojskowej w wysokości 1.025 zł netto miesięcznie, z której Komornik potrąca mu 425 zł. Żadnego majątku, ani oszczędności nie posiada.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił w oparciu o dokumenty urzędowe i prywatne oraz zeznania świadka i stron. Sąd uznał za wiarygodne wszystkie dokumenty urzędowe, znajdujące się w aktach sprawy, w postaci: odpisu zwykłego księgi wieczystej (...), umowy darowizny z dnia 7 grudnia 2012 r., pisma Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowy Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu T. O. z 9 marca 2015 r., postanowienia Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowy Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu T. O. z dnia 13 maja 2015 r., wyroku Sądu Rejonowego Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu z 10 grudnia 2013 r. w sprawie I C 379/13. Zgodnie z art. 244 § 1 k.p.c., dokumenty urzędowe, sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania, stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone. Autentyczność, jak również prawdziwość treści dokumentów urzędowych nie była kwestionowana przez żadną ze stron postępowania, również Sąd nie znalazł podstaw do tego, aby uczynić to z urzędu. Tym samym okazały się one istotne dla rozstrzygnięcia sporu.

Żadna ze stron nie kwestionowała treści kserokopii dokumentów znajdujących się w aktach sprawy, stąd Sąd Okręgowy potraktował te kserokopie jako dowody pośrednie istnienia dokumentów o treści im odpowiadającej. Strony nie wnosiły także zastrzeżeń do autentyczności dokumentów prywatnych, to jest umowy pożyczki z 1 maja 2012 r. i wezwań do zapłaty. Sąd również nie miał podstaw, aby kwestionować je z urzędu.

Świadek M. P. potwierdził okoliczności wynikające z dokumentów, to jest fakt zawarcia umowy pożyczki z powódką, darowiznę uczynioną na rzecz matki (pозwanej), a przede wszystkim zeznawał na okoliczność swojej sytuacji majątkowej i toczących się przeciwko niemu postępowań egzekucyjnych. Te zeznania pozwoliły Sądowi Okręgowemu dokonać oceny stanu niewypłacalności dłużnika.

Zeznania stron w dużej mierze znajdowały odzwierciedlenie w dokumentach i w tym zakresie nie budziły wątpliwości i stanowiły przydatny, chociaż nie najistotniejszy, materiał dowodowy.

Powyższe ustalenia faktyczne stały się dla Sądu Okręgowego kanwą do następujących rozważań prawnych.

Powódka oparła swoje żądanie o art. 527 § 1 k.c., zgodnie z którym, gdy wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać

uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Oparta na tym przepisie skarga pauliańska ma na celu ochronę wierzyciela przed krzywdzącym go działaniem dłużnika. Przyznaje ona wierzycielowi uprawnienie do zaskarżenia czynności dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, czego konsekwencją może być uznanie tych czynności za bezskuteczne wobec skarżącego. Przesłankami skargi pauliańskiej są: 1) pokrzywdzenie wierzyciela, jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, 2) działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli i 3) wiedza lub możliwość - przy zachowaniu należytej staranności - dowiedzenia się o tym przez osobę trzecią, na rzecz której przysporzenie majątkowe nastąpiło. Ciężar udowodnienia istnienia tych przesłanek spoczywa – zgodnie z ogólną regułą wyrażoną w art. 6 k.c. – na wierzycielu.

Sytuację, kiedy czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, określa § 2 art. 527 k.c. Przepis ten wiąże pokrzywdzenie wierzyciela z rzeczywistą (a nie tylko możliwą) niewypłacalnością dłużnika na skutek dokonania przez niego czynności prawnej lub z jego niewypłacalnością - na skutek czynności prawnej - w wyższym stopniu niż była przed jej dokonaniem. Pokrzywdzenie powstaje na skutek takiego stanu majątku dłużnika, który powoduje niemożność lub utrudnienie albo odwleczenie zaspokojenia wierzyciela. Dłużnik jest niewypłacalny, gdy cały jego majątek nie wystarcza na pokrycie długów. „Niewypłacalność w wyższym stopniu” oznacza, że w zasadzie każde istotne, bez względu na jego rozmiar, powiększenie niewypłacalności stanowi pokrzywdzenie wierzycieli; niewypłacalność nie musi ulec powiększeniu o całą wartość przedmiotu czynności prawnej dokonanej przez dłużnika. Dłużnik staje się niewypłacalny w wyższym stopniu i wtedy, gdy zaspokojenie można uzyskać z dodatkowym, znacznym nakładem kosztów, czasu i ryzyka. Inaczej, stan niewypłacalności dłużnika w stopniu wyższym obejmuje utrudnienie i odwleczenie zaspokojenia (wyrok SN z 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00, Biul. Inf. SN 2002, nr 5, s. 11). Między niewypłacalnością dłużnika a podjęciem przez niego czynności prawnej musi zachodzić zależność ujmowania na ogół jako związek przyczynowy; czynność podjęta przez dłużnika musi być jedną z przyczyn powstałej niewypłacalności. Dla oceny tego związku przyczynowego właściwa jest chwila, w której wierzyciel wystąpił ze skargą pauliańską. Niewypłacalność dłużnika musi istnieć w tej chwili, jak i w chwili orzeczenia przez sąd o żądaniu wierzyciela uznania czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną (art. 316 § 1 k.p.c.). Dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, gdy zdaje sobie sprawę (uświadamia sobie), że wskutek dokonania czynności prawnej może spowodować niemożność zaspokojenia się wierzycieli z jego majątku. Pokrzywdzenie wierzycieli nie musi być zamiarem dłużnika.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy, nie może budzić wątpliwości, że zaskarżona czynność prawna została dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela, albowiem na skutek darowizny części nieruchomości przy ul. (...) w P. dłużnik stał się niewypłacalny w stopniu wyższym niż przed dokonaniem tej czynności. Darowana nieruchomość stanowiła jedyny wartościowy składnik majątku dłużnika, a jej wartość wskazana w umowie wynosiła 230.000 zł, podczas gdy wartość zadłużenia, będąca jednocześnie wartością przedmiotu sporu w niniejszej sprawie wynosiła 125.557 zł. Również chronologia zdarzeń, jaką przedstawiła powódka i która wynika z dokumentów przedłożonych do akt, jednoznacznie dowodzi działania z zamiarem uniemożliwienia powódce wszczęcia postępowania egzekucyjnego z lokalu dłużnika. M. P. darował lokal swojej matce (pозwanej) 7 grudnia 2012 r., w zaledwie kilka dni po otrzymaniu od powódki ostatecznego przedsądowego wezwania do zapłaty należności wynikających z umowy pożyczki. Ponadto dłużnik, mimo umownego zobowiązania, nigdy nie ustanowił na tym lokalu hipoteki na zabezpieczenie należności z tytułu pożyczki.

Kolejną przesłanką skutecznej akcji pauliańskiej jest wiedza osoby trzeciej o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Z posiadaniem przez osobę trzecią wiedzy o tym, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, zrównana została sytuacja, gdy osoba trzecia przy zachowaniu należytej staranności mogła tę wiedzę uzyskać (a zatem, gdy brak tej wiedzy jest zawiniony). Nie ma przy tym znaczenia zła wiara osoby trzeciej ani to, czy posiadana przez nią wiedza jest wynikiem jej działania, a zwłaszcza porozumienia się z dłużnikiem. Obojętne też są źródło wiedzy i sposób jej uzyskania.

W wypadku tej przesłanki ustawodawca wprowadził ułatwienia dowodowe dla wierzycieli. I tak, stosownie do treści art. 527 § 3 k.c. jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Dla zastosowania tego domniemania konieczne jest wykazanie przez wierzyciela, że osobę trzecią łączący z dłużnikiem stosunek bliskości w chwili dokonania czynności prawnej krzywdzącej wierzycieli. W razie wykazania tej okoliczności wierzyciel nie ma obowiązku udowadniania, że osoba trzecia wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć o świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli. Osoba trzecia może obalić omawiane domniemanie przez udowodnienie, że pomimo stosunku bliskości z dłużnikiem nie wiedziała o świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się o tym dowiedzieć.

Najdalej idące ułatwienie w realizacji skargi pauliańskiej przez wierzyciela wprowadza jednak art. 528 k.c., zgodnie z którym okoliczność, że osoba trzecia wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć o tym, że dokonując czynności prawnej dłużnik działał z pokrzywdzeniem wierzycieli, nie ma znaczenia w sytuacji, gdy osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie. W tej sytuacji wierzyciel nie musi wykazywać wymienionej okoliczności, a osoba trzecia nie może bronić się przez wykazanie, że nie wiedziała lub nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał z pokrzywdzeniem wierzycieli.

Pozwana H. P. jest matką dłużnika, a ponadto uzyskała przysporzenie bezpłatnie, wobec czego na stronie powodowej nie ciążył obowiązek wykazania świadomości pokrzywdzenia wierzyciela. Jak wyżej wskazano, przepis art. 528 k.c., zwalnia wierzyciela od konieczności wykazania istnienia po stronie osoby trzeciej jakiegokolwiek przesłanki subiektywnej. Stan podmiotowy osoby trzeciej jest obojętny, a do zaskarżenia takiej czynności wystarczy spełnienie pozostałych przesłanek z art. 527 k.c. W takim stanie rzeczy, to jest gdy w konkretnym stanie sprawy świadomość osoby trzeciej co do pokrzywdzenia wierzycieli nie stanowi prawnej przesłanki roszczenia wierzyciela, ta okoliczność faktyczna nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2000 r., III KKN 554/98, LexPolonica nr 402148).

Na skutek dokonanej darowizny dłużnik M. P. stał się niewypłacalny. Przyjąwszy, na podstawie doświadczenia życiowego, że wskazana w umowie darowizny wartość lokalu mieszkalnego (230.000 zł) odpowiada jego rzeczywistej wartości rynkowej, stwierdzić trzeba, iż wyzbył się on jedyne go składnika majątku, z którego jego wierzyciele mogliby uzyskać zaspokojenie. Wierzytelność powódki, wynosząca 125.557 zł, stanowi jedynie połowę wartości lokalu mieszkalnego, którego dłużnik się wyzbył. M. P. nie posiada innego majątku, a jego dochody w postaci emerytury są skromne. Zważywszy ponadto na fakt, iż postępowanie egzekucyjne toczące się z wniosku powódki przeciwko M. P., nie jest jedyną egzekucją przeciwko niemu, stan jego niewypłacalności jest oczywisty. Ponadto egzekwowana przez komornika od dłużnika kwota 425 zł miesięcznie jest bardzo niska, co w świetle wierzytelności powódki oraz kilku innych toczących się egzekucji sprawia, że niewypłacalność dłużnika istnieje.

Strona pozwana zarzuciła, iż zadłużenie M. P. wobec powódki jest sporne. Zarzut ten nie zasługiwał na uwzględnienie, albowiem pozwana, wbrew, ciężącemu na niej na mocy art. 6 k.c. obowiązkowi wykazania faktów, z których wywodzi skutki prawne, nie naprowadziła dowodów dla wykazania braku zobowiązania jej syna wobec powódki. Natomiast z wyroku Sądu Rejonowego Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu z dnia 20 grudnia 2013 r. w sprawie I C 379/13 wynika, że dokonana przez ten Sąd ocena istnienia zobowiązania z tytułu pożyczki (umowa z dnia 1 maja 2012 r.) wypadła pozytywnie.

Bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy okazały się podnoszone przez pozwaną okoliczności, iż M. P. nabył lokal mieszkalny na krótko przed zawarciem umowy darowizny, a nadto planował wyjazd za granicę.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał, że zostały spełnione wszystkie przesłanki skargi pauliańskiej, wobec czego uznał zaskarżoną czynność prawną za bezskuteczną wobec powódki.

Uzasadniając rozstrzygnięcie o kosztach Sąd Okręgowy wskazał, że składają się na nie opłata sądowa od pozwu w kwocie 6.278 zł oraz koszty wynagrodzenia pełnomocników stron. Sąd rozstrzygnął o kosztach postępowania na podstawie art. 98 k.p.c., obciążając nimi w całości pozwaną jako przegrywającą proces i z tego tytułu zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 11.725 zł, w tym 6.278 zł tytułem zwrotu kosztów opłaty sądowej od pozwu, 30 zł tytułem opłaty od zażalenia na postanowienia o oddaleniu wniosku o zabezpieczenia oraz kwotę 5.400 zł tytułem kosztów wynagrodzenia pełnomocnika powódki i 17 zł jako zwrot opłaty skarbowej od pełnomocnictwa. Sąd ustalił koszty zastępstwa procesowego powódki w sprawie w oparciu o § 6 w zw. z § 2 ust. 1, 2 i § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2013 poz.461) na kwotę 3.600 zł oraz przyznał jej koszty zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym (zażalenie na postanowienie z dnia 23 lutego 2015 r. o oddaleniu wniosku o zabezpieczenie) w kwocie 1.800 zł w oparciu o § 12 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 w zw. z § 2 ust. 1, 2 i § 4 powołanego powyżej rozporządzenia.

Apelację od tego wyroku wniosła pozwana. Zaskarżyła go w niej w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie i uwzględnienie powództwa, w sytuacji w której dłużnik M. P. na skutek umowy darowizny z 7 grudnia 2012 r. nie stał się niewypłacalny. Ponadto zarzuciła, że niewypłacalność nie powstała w związku z dokonaniem darowizny mieszkania na rzecz pozwanej i że powódka nie wykazała jego świadomości pokrzywdzenia powódki. W związku z tym pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki na jej rzecz kosztów procesu za obie instancje.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o jej oddalenie i zasądzenie na swoją rzecz kosztów postępowania odwoławczego według norm przepisanych.

Prawomocnym wyrokiem z dnia 21 grudnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu uzupełnił wyżej wskazany wyrok z dnia 23 września 2015 r. w ten sposób, że wskazał, iż uznanie umowy za bezskuteczną następuje w celu umożliwienia zaspokojenia następujących wierzytelności:

- a) w wysokości 92.000 zł z odsetkami umownymi w wysokości 12% rocznie naliczanymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, wynikającej z umowy pożyczki zawartej w P. w dniu 1 maja 2012 r. pomiędzy M. K. a M. P.,
- b) odsetek umownych w wysokości 12 % w skali rocznej od niezapłaconych rat pożyczki, o której mowa w literze a) za okres od 8 grudnia 2012 r. do 3 lutego 2015 r. z odsetkami od tych odsetek w wysokości ustawowej za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty,
- c) w wysokości 8.207,22 zł z odsetkami i kosztami procesu, wynikającymi z prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie I C 379/13.

Ponadto w tym wyroku Sąd Okręgowy zasądził od pozwanej na rzecz powódki 1.830 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się bezzasadna.

Poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne miały pełne oparcie w prawidłowo ocenionym materiale dowodowym i pod żadnym względem nie budziły wątpliwości. Dlatego Sąd Apelacyjny zaakceptował je i przyjął za własne. Apelacja nie zawierała zarzutów, które mogłyby ustalenia te podważyć albo doprowadzić do ich uzupełnienia. Także rozważania prawne Sądu pierwszej instancji generalnie zasługiwały na akceptację, wobec czego Sąd Apelacyjny również je zaakceptował i przyjął za własne.

Zarzuty apelacji nie zasługiwały na uwzględnienie.

Ustalono w sprawie fakty jednoznacznie wskazywały na to, że na skutek umowy darowizny z 7 grudnia 2012 r. dłużnik stał się niewypłacalny w rozumieniu art. 527 § 2 k.c. Dłużnik jest niewypłacalny wtedy, gdy cały jego majątek nie wystarcza na zaspokojenie długów w rozsądnym czasie. Taka sytuacja niewątpliwie w sprawie występuje. Od chwili dokonania darowizny mieszkaniem jedynym majątkiem dłużnika jest emerytura, która podlega egzekucji w zakresie jedynie niecałych 440 zł miesięcznie. Tymczasem wierzytelność powódki przekracza 120.000 zł, a do tego przeciw dłużnikowi toczy się egzekucja nie tylko z jej wniosku, ale również z wniosków innych wierzycieli. W konsekwencji prowadzona przez powódkę egzekucja, mimo upływu kilku lat, nie przyniosła zaspokojenia przysługującej jej wierzytelności.

Apelująca bezpodstawnie zakwestionowała przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że między przedmiotową umową darowizny a pokrzywdzeniem powódki zachodził związek uzasadniający przyjęcie, że pokrzywdzenie to nastąpiło „wskutek” tej czynności w rozumieniu art. 527 § 1 k.c. Związek ten z pewnością musi być związkiem przyczynowym, a więc tego rodzaju relacją, która uzasadnia stwierdzenie, że bez zaskarżonej czynności prawnej nie wystąpiłby stan niewypłacalności lub zwiększonej niewypłacalności (*conditio sine qua non*). Taki stan niewątpliwie miał w sprawie miejsce. Mieszkanie było jedynym składnikiem majątku dłużnika, który umożliwił powódce uzyskanie zaspokojenia jej wierzytelności w rozsądnym czasie. Przesądzała o tym jego atrakcyjność jako przedmiotu egzekucji i wartość (230.000 zł) niemal dwukrotnie przewyższająca wysokość jej wierzytelności. Zatem, gdyby dłużnik nie wyzbył się tego lokalu w drodze przedmiotowej umowy darowizny, powódka uzyskałaby spłatę swojej należności, co przesądza o istnieniu związku przyczynowego.

Nieuzasadniony był zarzut niewykazania przez powódkę, że dłużnik miał świadomość, że na skutek darowizny stanie się niewypłacalny. W pierwszym rzędzie wskazać należy na art. 529 k.c., który stanowi, że jeżeli w chwili darowizny dłużnik był niewypłacalny, domniemywa się, iż działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. To samo dotyczy wypadku, gdy dłużnik stał się niewypłacalny wskutek dokonania darowizny. Dłużnik M. P., jak o tym była już mowa, na skutek przedmiotowej darowizny stał się niewypłacalny. Zatem na mocy ostatnio powołanego przepisu zastosowanie miało domniemanie prawne, które nakazywało przyjąć działanie przez niego ze świadomością pokrzywdzenia powódki. Wobec tego to na pozwanej spoczywał ciężar dowodu, że dłużnik nie miał takiej świadomości. Takiego dowodu nie udało się jej przeprowadzić.

Przy tym podkreślenia wymaga, że ustalone w sprawie fakty jednoznacznie przemawiały za tym, że dłużnik działał nie tylko ze świadomością, ale wręcz z zamiarem pokrzywdzenia powódki. Niewątpliwie miał on wiedzę co do swego długu względem niej i tego, że go nie spłaca. Znał też swój stan majątkowy i wiedział, że przedmiotowe mieszkanie jest jego jedynym składnikiem, który pozwala mu zwrócić powódce pieniądze. W tych okolicznościach dokonanie darowizny tego mieszkania tuż po otrzymaniu od powódki wezwania do spłaty długu, niedwuznacznie świadczy o zamiarze jej pokrzywdzenia. Taki wniosek jest tym bardziej uzasadniony, że zeznając jako świadek dłużnik nie wskazał żadnego przekonującego powodu dla dokonania darowizny, które wszak łączyło się z niebagatelnymi kosztami (ok. 1.900 zł). Trudno za taki uznać zamiar wyjazdu za granicę, gdyż posiadanie mieszkania w Polsce w żaden sposób z tymi planami nie kolidowało.

Z tych przyczyn apelacja była bezzasadna i jako taka podlegała oddaleniu, co nastąpiło na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach procesu w instancji odwoławczej Sąd Apelacyjny rozstrzygnął na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Jako przegrzywająca w postępowaniu odwoławczym, pozwana była zobowiązana do zwrotu powódce poniesionych przez nią kosztów, na które składało się wynagrodzenie pełnomocnika w kwocie 2.700 zł. Z uwagi na datę wniesienia apelacji wysokość tego wynagrodzenia Sąd ustalił w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 461).

SSA Jan Futro SSA Mikołaj Tomaszewski SSO Marcin Garcia Fernandez